

نوشته*:

رضاعلی نوروزی،

علی اصغر سوادکوهی،

حمیدرضا ششجوانی،

کارشناسان ارشد روانشناسی

اثر رسانه‌ها بر پیشگیری از اعتیاد

بزرگ‌ترین معضل اجتماعی امروز ایران اعتیاد است که مساله ده‌ها میلیون جوان است که وارثان اصلی کشور هستند. امروزه اعتیاد به انواع مواد مخدر، به نحو بسیار خطرناک و تاسف‌باری نسل جدید کشور را تهدید می‌کند.

شیوع مصرف مواد مخدر و اعتیاد سال‌هاست که یکی از معضلات درجه اول کشور محسوب می‌شود و کوشش‌هایی که تا کنون برای مهار این پدیده صورت گرفته است به دلایل مختلف موفقیت‌های اندکی در پی داشته است که از جمله می‌توان به بی‌توجهی به مساله اعتیاد در بعد فرهنگی، عدم بهره‌گیری از مطالعه جدی و گسترده پیرامون این موضوع و فقدان یک برنامه منسجم و همه‌جانبه اشاره کرد. علی‌رغم خواست قلبی مردم و دولت، آمارها حکایت از وجود هزاران معتاد و خسارت‌های اقتصادی هنگفتی در حدود میلیاردها تومان می‌کنند. نیاز و اشتیاق افراد جامعه به مواد مخدر نشانگر انحطاط و سقوط آن جامعه است.

نوجوانان و جوانان چون پویا، جست و جوگر و کنجکاو هستند آسیب‌پذیری زیادی دارند. آنان به دنبال همه چیز هستند و در مسیرشان هر راهی گشوده شود وارد آن می‌شوند. چنانچه در راهی لذت و بی‌صبری که خواست آنان است وجود داشته باشد به سرعت آنان را جذب می‌کند. آنان توانایی انجام هر کاری را دارند و حتی آنان که صالح‌اند و با تعقل و اندیشه به هر کاری دست می‌زنند نیز ممکن است از روی کنجکاوای به چنین راه‌هایی وارد شوند. در چنین اوضاع و احوالی است که زمینه‌ها و شرایط انحراف و فساد در برابر نوجوانان و جوانان فراهم می‌شود و آنان را در لبه پرتگاه و آغاز سقوط قرار می‌دهد.

بنابراین موثرترین راه‌بردهای سلامت عمومی در برخورد با سوء مصرف مواد و اعتیاد باید بر پیشگیری متکی باشد. تقریباً همواره ساده‌تر و از نظر هزینه موثرتر است که با یک مشکل قبل از گسترش یافتن برخورد شود، چنین ادعایی در مورد مسایل درگیر با سوء مصرف مواد و اعتیاد کاملاً صحیح است. در اغلب

پژوهش‌های علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مجمع علوم انسانی

نتایج مطلوب حاصل شود.

۲- با توجه به این‌که پیشگیری در سه سطح اولیه، ثانویه و ثالث مطرح است لازم است مرکزی مرکب از پزشکان، روان‌پزشکان، روان‌شناسان، مشاوران، روحانیون، چند تن از اساتید دانشگاه، چند تن از کارشناسان خبره وزارت آموزش و پرورش، بهزیستی و نیروی انتظامی تاسیس شود تا روش‌های پیشگیری و برخورد با معضل اعتیاد را در سه سطح پیشگیری هماهنگ سازند و بر اساس آن روش‌های پیشگیری در سطح کشور اعمال شود.

۳- با توجه به شرایط فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و دینی حاکم بر کشور ایران، در پیشگیری از اعتیاد چهار مولفه آموزش، دین، خانواده و مشارکت مردم عوامل تسهیل‌کننده در اثربخشی روش‌های پیشگیری از اعتیاد هستند که دست‌اندرکاران لازم است به آن‌ها توجه داشته باشند تا نتایج مطلوب حاصل شود.

۴- در پیشگیری از اعتیاد از تجارب مفید کشورهای دیگر استفاده شود. نمونه‌هایی از تحقیقات صورت گرفته که در پیشینه تحقیق حاضر به آن اشاره شده است نشان می‌دهد که برخی کشورها در سه سطح پیشگیری و بالاخص پیشگیری اولیه تجربه‌هایی موفق و مفیدی دارند که می‌توان این تجربیات را بومی کرد و مورد استفاده قرار داد.

۵- در برخی از کشورها از جمله ژاپن، چین و آمریکا برای جلوگیری از صرف هزینه‌های کلان در سطح پیشگیری ثانویه و ثالث، به پیشگیری اولیه که کم‌هزینه‌تر و اثربخش‌تر است می‌پردازند و به نتایج مطلوبی هم دست یافته‌اند. در کشور ما نیز می‌توان از این تجربه موفق بهره گرفت و به جای صرف هزینه‌های کلان در سطح درمان که در بسیاری از موارد

نتایج مطلوبی هم ندارد در سطح پیشگیری اولیه سرمایه‌گذاری بیشتری صورت گیرد تا نتایج مفید و مناسب حاصل شود.

۶- برگزاری همایش ملی در کشور و ارایه نتایج تحقیقات انجام شده در زمینه پیشگیری از اعتیاد و جلب نظر کلیه سازمان‌های ذیربط جهت بهره‌گیری از نتایج این تحقیقات.

۷- با توجه به این‌که اعتیاد پدیده‌ای پیچیده است و عوامل متعددی در ایجاد آن نقش دارند در پیشگیری از آن نیز باید رویکردی جامع، کل‌نگر و سیستماتیک داشت، پس ضروری است چه در بعد درمان و توانبخشی (پیشگیری ثانویه و ثالث) و چه در بعد پیشگیری اولیه رویکرد جامع و کل‌نگر و چندعاملی را به کار گرفت.

منبع:

این مقاله برگرفته از تحقیقی تحت عنوان "میزان اثربخشی پیشگیری رسانه‌ای - مطبوعاتی در پیشگیری از اعتیاد و رابطه آن با روش‌های موجود دیگر" است که توسط نویسندگان این مقاله تهیه شده است.

کشورها قسمت عمده منابع به تحریم و ممنوعیت اختصاص داده می‌شود. مثلاً در آمریکا به جای پیشگیری، بیش‌ترین هزینه در فعالیت‌های پلیسی و در متوقف ساختن ورود مواد به آن کشور مصرف می‌شود.

به غیر از طبقه بندی افراد برحسب سن با انجام پژوهش‌های همه‌گیرشناسی می‌توان برخی از گروه‌های در معرض خطر بیش‌تر را نیز شناسایی نمود، مثلاً آن‌هایی که مدرسه را ترک می‌کنند یا آن‌هایی که نمره‌های پایین یا غیبت‌های زیاد دارند، کسانی که دچار انحراف‌های اخلاقی و رفتاری هستند، آن‌هایی که بی‌سرپرستند و یا کسانی که پای بندی آن‌ها به مذهب کم است.

هم‌چنین با استفاده از پژوهش‌های همه‌گیرشناسی می‌توان مناطق و نواحی آلوده‌تر را نیز مشخص نمود (برای نمونه آیا واقعاً شیوع مصرف مواد مخدر در استان کرمان بیش‌تر از تهران است؟). کسب چنین اطلاعاتی ما را در طراحی برنامه‌های پیشگیرانه موثر و ویژه هر منطقه کمک خواهد نمود.

در مورد نگرش نسبت به پیشگیری رسانه‌ای - مطبوعاتی، تولید و انتشار پیام‌های رسانه‌ای تهیه‌ی نشریات، بروشورها و تراکت‌های تبلیغاتی، نمایش فیلم و تئاتر، برگزاری میزگرد و بحث آزاد، طرح مباحثی راجع به اعتیاد در کتب درسی، پای بندی افراد به اصول و آموزه‌های دینی تأثیرگذار بوده‌اند.

در مورد میزان اثربخشی پیشگیری رسانه‌ای - مطبوعاتی در مقایسه با روش‌های دیگر به مواد مخدر، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نگرش آزمودنی‌ها نسبت به میزان اثربخشی روش پیشگیری رسانه‌ای - مطبوعاتی از دیدگاه آزمون‌شوندگان بر پیشگیری از اعتیاد مثبت است.

در مورد میزان و رابطه روش‌های دیگر پیشگیری نظیر تبلیغ اصول اخلاقی و انسانی و رشد و توسعه فرهنگی و ... با پیشگیری رسانه‌ای - مطبوعاتی، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که روش‌های پیشگیری تولید و انتشار پیام‌های رسانه‌ای، تهیه نشریات، بروشورها و تراکت‌های تبلیغاتی، نمایش فیلم و تئاتر. برگزاری میزگرد و بحث آزاد، طرح مباحثی راجع به اعتیاد در کتب درسی و پای بندی افراد به اصول و آموزه‌های دینی مسیرهای مستقیم و اثرگذار را بر نگرش نسبت به پیشگیری رسانه‌ای - مطبوعاتی نشان می‌دهند.

در مورد سن، جنس، میزان تحصیلات و نوع شغل با نگرش نسبت به روش پیشگیری رسانه‌ای - مطبوعاتی، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در پیشگیری رسانه‌ای - مطبوعاتی بالاترین میانگین به گروه سنی ۳۶ به بالا و پایین‌ترین میانگین به گروه سنی ۱۶-۱۹ سال اختصاص دارد.

پیشنهادات کاربردی

۱- با توجه به یافته‌های پژوهش لازم است برنامه‌های مداخله پیشگیرانه در پنج حوزه (متمركز بر فرد، متمركز بر گروه همسالان، متمركز بر مدرسه، متمركز بر معلمان و متمركز بر والدین) اعمال شود تا